

¹⁴ Ibidem, s. 66.

¹⁵ Z. Wysokińska, J. Witkowska, *Integracja Europejska. Rozwój Rynków*, PWN, Warszawa-Lódź 1999, s. 344-349.

¹⁶ W. Molle, op. cit., s. 17.

3.2. Programowanie rozwoju - Artur Bartoszewicz

W Polsce po prawie pięćdziesięciu latach funkcjonowania gospodarki socjalistycznej słowa „plan” i „program” zostały przyporządkowane temu systemowi – niemal jednoznacznie są utożsamiane z centralnym, nakazowym zarządzaniem gospodarką. Jednakże planowanie gospodarcze, zarówno w sferze teorii jak i praktyki, rozwinęło się także w krajach gospodarki rynkowej. Realizacja polityki gospodarczej na podstawie decyzji jedynie operacyjnych, bez kompleksowo zaprogramowanych ustaleń i celów strategicznych, rodzi bowiem zagrożenia braku koordynacji i spójności. *Bez planu po prostu nie ma żadnego rozumnego działania*¹.

Proces skomplikowania współczesnego świata, związany z rosnącymi oczekiwaniami oraz ograniczonymi² możliwościami ich zaspokajania, wymusza permanentne poszukiwanie *odpowiedzi na wyzwania rozwojowe, czyli dochodzenia do ugody społecznej w odniesieniu do podstawowych dylematów rozwojowych*³.

Horyzont projekcji, szczebel decyzji i stopień dyrektywności, rola planu oraz rozwiązania ustrojowo-systemowe to główne kryteria rozróżniające poszczególne typy planowania makroekonomicznego⁴. Istniejące ośrodki planistyczne wypracowały różne podejścia do projektowania ładu rozwojowego poprzez zróżnicowanie szczebla decyzyjności i stopnia dyrektywności powstałych programów, czego wynikiem jest planowanie imperatywne oraz indykatywne.

Szczegółowe podobieństwa i różnice stosowanych rozwiązań wynikają częściej z kontekstu społeczno-kulturowego niż systemu politycznego. Zarówno w systemie gospodarczym krajów socjalistycznych jak i krajów kapitalistycznych, projektowanie ładu rozwojowego poprzez formułowanie planów, programów i prognoz było i jest próbą odpowiedzi na wyzwania rozwojowe. Oparcie planowania na silnych i słabych stronach danego kraju oraz stojących przed nim szansach i zagrożeniach staje się podstawą działania nie tylko operacyjnego, ale przede wszystkim podejmowania decyzji strategicznych.

Ostatnie dziesięciolecie przyniosło istotne zmiany w usytuowaniu instytucji planistycznych i zakresu ich obowiązków w krajach Unii Europejskiej. Doświadczenia lat poprzednich, zarówno na płaszczyźnie gospodarczej jak i politycznej, zmieniły rolę planowania w skali makroekonomicznej. Ponadto szczególny wpływ na polityki i strategie tworzone w poszczególnych krajach miało powstanie nowej sformalizowanej formy współpracy, co zmusiło uczestników do scedowania części swoich uprawnień na szczebel organizacji międzynarodowej. Spowodowało to wprowadzenie wewnętrznych reform administracyjno-organizacyjnych, decentralizację decyzji oraz zastosowanie systemów monitoringu i kontroli wydawania pieniędzy unijnych.

3.2.1. Rozwiązania organizacyjno-instytucjonalne

Istniejące rozwiązania usytuowania instytucji rządowych zajmujących się programowaniem rozwoju w krajach Unii Europejskiej można sprowadzić do następujących wariantów⁵:

1. nadrzędność „super ministerstwa” gospodarczego,
2. równorzędność Ministerstwa Gospodarki i Ministerstwa Finansów oraz ich partnerskiej współpracy (układ dwubiegunowy),
3. wiodąca rola organów finansowych w przygotowaniu i podejmowaniu decyzji gospodarczych,
4. inne rozwiązanie.

Ponadto należałoby dodać do powyższych wariantów następujące uszczegółowienia:

- udział Banku Centralnego w procesie planowania strategicznego,
- wiodąca rola agendy pozaministerialnej ale działającej w ramach struktur rządowych,
- stały organ międzyministerialny sprawujący nadzór na procesem planistycznym,
- oddanie procesu planistycznego instytucji pozarządowej.

W krajach niemieckojęzycznych nie istnieje wyodrębniona instytucja planistyczna, jednak ma miejsce proces planowania i formułowania założeń strategicznych ze szczególnym uwzględnieniem planowania średnio-okresowego⁶.

W Austrii brak jest regulacji prawnych przewidujących istnienie wyspecjalizowanych i samodzielnych instytucji planowania strategicznego. W planowanie krótko i średniookresowe w praktyce jest zaangażowany Rząd

Federalny, zaś prognozowaniem ekonomicznym zajmują się niezależne instytucje naukowe. Planowanie gospodarcze leży w kompetencji dwóch resortów: Ministerstwa Spraw Gospodarczych i Federalnego Ministerstwa Finansów. Koordynacją stanowiska wewnętrznego z długookresowymi celami Unii Europejskiej zajmuje się stała Podkomisja ds. Rozwoju Gospodarczego działająca przy Austriackiej Konferencji ds. Zagospodarowania Przestrzennego.

Podobnie w **Niemczech** główną instytucją zajmującą się prognozowaniem i programowaniem gospodarki jest Ministerstwo Gospodarki, które ściśle współpracuje z Ministerstwem Finansów, Ministerstwem Pracy i Spraw Społecznych oraz z sześcioma instytutami naukowymi. Do zadań ministerstwa należy przygotowywanie krótko i średniookresowych prognoz oraz planów rozwoju. Organem opiniodawczym jest Rada Ekspertów, tzw. rada pięciu mędrców, powoływana na wniosek Rządu Federalnego przez Prezydenta.

Kraje Półwyspu Iberyjskiego powierzyły zadania planowania strategicznego odpowiednim komórkom Ministerstwa Gospodarki i Finansów. Główną instytucją planowania w **Hiszpanii** jest Ministerstwo Gospodarki i Finansów. Realizuje ono zarówno strategiczne planowanie długookresowe, jak też ocenia programy rozwoju regionalnego oraz monitoruje wykorzystanie funduszy unijnych.

Portugalia posiada oddzielne Ministerstwo Gospodarki i Ministerstwo Finansów, które wraz z Ministerstwem Planowania, Zaopatrzenia i Administracji realizują zadania związane z planowaniem strategicznym. Organem opiniodawczym jest Rada Społeczno-Gospodarcza, która wspomaga rząd w konstytucyjnych uprawnieniach przyjmowania planów do realizacji.

Kraje skandynawskie przyjęły model przewodniej roli Ministerstwa Finansów w procesie planowania gospodarczego. Pomimo szeroko rozbudowanego aparatu wspomaganego zarządzania państwem w **Szwecji** nie istnieje odrębna, centralna instytucja rządowa, której zadaniem byłoby planowanie i prognozowanie rozwoju gospodarczego. Na poziomie rządowym kluczową rolę pełni największe ministerstwo w tym kraju – Ministerstwo Finansów wspomagane przez Ministerstwo Przemysłu, Zatrudnienia i Komunikacji. Ponadto ministerstwa współpracują z około 150 rządowymi agendami zajmującymi się implementacją polityki rządu.

W **Finlandii** również Ministerstwo Finansów pełni rolę „superministerstwa”. Będąc nadrzędnym w stosunku do pozostałych organów centralnych wraz z Bankiem Finlandii zajmuje się projektowaniem polityki gospodarczej kraju. Współpraca obu tych instytucji występuje na wszystkich etapach zarówno

przygotowania, jak i realizacji przyjętych założeń polityki gospodarczej. Ponadto w ramach Rządowego Instytutu Badań Ekonomicznych opracowuje się długookresowe analizy zagrożeń, jakie mogą wystąpić w społeczno-gospodarczym rozwoju kraju.

Irlandia swoimi rozwiązaniami jest najbliższa „wariantowi skandynawskiemu”. Szczególną rolę w jej systemie sprawuje również Ministerstwo Finansów, któremu przysługują kompetencje planowania społeczno-gospodarczego. Koordynacją strategii i prac rządu zajmuje się Kancelaria Premiera, zaś funkcje doradcze i opiniotwórcze pełnią Narodowa Rada Społeczno-Ekonomiczna, Instytut Badań Społecznych i Ekonomicznych oraz Forfás – agenda publiczna zajmująca się planowaniem gospodarczym.

Specjalną grupę tworzą kraje, w których wykształciły się instytucje planowania centralnego. Do tej grupy należy zaliczyć Francję, Belgię i Holandię. Instytucje te charakteryzują się mniejszą bądź większą samodzielnością w stosunku do organów rządowych.

Federalne Biuro Planowania w **Belgii** jest instytucją rządową podporządkowaną bezpośrednio Premierowi oraz Ministerstwu Gospodarki. Do zadań Biura należy prognozowanie krótko i średniookresowe oraz koordynacja polityki budżetowej regionów i federacji.

Szczególną rolę w systemie planistycznym **we Francji** pełni powstały jeszcze w 1946 roku Generalny Komisarjat Planu, ekspercki ośrodek służący wymianie opinii. Przygotowaniem, inicjowaniem i koordynowaniem dyskusji związanych z polityką przestrzenną zajmuje się Delegacja ds. Zagospodarowani Przestrzennego i Rozwoju Gospodarczego (DATAR), międzyresortowa agenda rządowa podlegająca bezpośrednio premierowi. Ponadto we Francji istnieją instytucje pozarządowe: Komisja Narodowa Planowania oraz Rada Ekonomiczno-Społeczna, skupiające partnerów społecznych, które również zajmują się planowaniem.

W Holandii naczelną agendą rządową realizującą planowanie gospodarcze jest Centralne Biuro Planowania, które formalnie jest częścią Ministerstwa Gospodarki ze specjalizacją w tworzeniu długookresowych wizji rozwoju kraju. Ponadto trzonem systemu planistycznego są jeszcze dwa biura ds. planowania przestrzennego oraz kulturalnego i socjalnego.

Specyficzne rozwiązanie zastosowano w **Wielkiej Brytanii**, gdzie w porównaniu do innych krajów UE, scentralizowanie państwa jest największe. Planowanie strategiczne ma tu charakter procesualny i jest ściśle związane z trzyletnią procedurą budżetową. W pracach główną rolę do 1997 roku pełnił

Komitet Wydatków Publicznych, który po przekształceniu w nowy Komitet prowadzi szeroką analizę wydatków oraz ocenia alternatywne strategie wydatków publicznych.

Rolę instytucji planowania gospodarczego **we Włoszech** pełni Międzyministerialny Komitet Planowania Gospodarczego, który jako organ kolegialny jest rodzajem zaplecza Rady Ministrów w powyższej dziedzinie. Opracowanie narodowego programu gospodarczego następuje w Ministerstwie Skarbu, Budżetu i Programowania.

Omawiane przykłady wskazują na wykorzystanie wszystkich wyżej wymienionych wariantów. Pomimo pewnych podobieństw, szczegółowe rozwiązania są charakterystyczne wyłącznie dla danego kraju.

3.2.2. Planowanie rozwoju społeczno-gospodarczego

Planowanie na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej przybiera w poszczególnych krajach różne formy. Poza opisanymi wyżej wariantami rozwiązań organizacyjno-instytucjonalnych rozwinięto szeroką gamę praktyk proceduralnych. Używane są prawie wszystkie techniki planowania poza planowaniem imperatywnym. Stosowane techniki obejmują planowanie, prognozowanie i programowanie (wynikające z wymogów Unii Europejskiej). W tabeli 2 zawarto wykaz technik planistycznych stosowanych w poszczególnych krajach.

We wszystkich omawianych krajach powstające dokumenty obejmują horyzontem czasowym zarówno krótki, średni jak i długi okres. W większości z nich przechodzi się na planowanie strategiczne o przedłużonym okresie.

Podstawowym dokumentem planistycznym może być program wypracowywany przez partie tworzące koalicję, zaś pozostałe dokumenty w formie prognoz powstają w niezależnych ośrodkach jak Austriacki Instytut Badań Gospodarczych czy Wiedeński Instytut Międzynarodowych Porównawczych Badań Gospodarczych. Szczegółowe polityki powstają w tym wypadku na poziomie ministerstw.

Tabela 2

Analiza porównawcza planowania poszczególnych krajów Unii Europejskiej

Lp.	Nazwa państwa	Rodzaje technik			Horyzont czasowy			Relacje		Współpraca z instytucjami		Uwagi
		Planowanie		programowanie	krótkookresowe	średniookresowe	długookresowe	plany społeczno-gospodarcze	budżet	społecznymi i gospodarczymi	naukowymi	
		resortowe	indykatywne									
1.	Austria	+	+	+	+	+	+	Program koalicyjny stanowi podstawę opracowania budżetu		+	+	Również opracowuje się instrumenty polityki gospodarczej
2.	Belgia	Głównie prognozy i projekcje		Do lat 70-tych	+	+	+	Opracowywane prognozy służą jako materiał uzupełniający przy opracowywaniu założeń budżetu państwa		+	+	Plan średniookresowy zatwierdzany przez Parlament
3.	Finlandia	Prognozowanie metodą scenariuszową			+	+	+	Krótko i średniookresowe prognozy są podstawą opracowania budżetu		+	+	Budżet jest jedynym centralnym planem
4.	Francja	+	+	+	+	+	+	Istnieje autonomia przy opracowywaniu budżetu	Konstytucyjnie zagwarantowana		+	Plany po przyjęciu stają się obligatoryjne
5.	Hiszpania	+	+	+	+	+	+	Plany stanowią podstawę opracowania budżetu		+	b.d.	
6.	Holandia	+	+	+	+	+	+	Plany i budżet są opracowywane równolegle		+	+	Rozdział planowania na gospodarcze, przestrzenne i kulturalno-socjalne
7.	Irlandia	+	+	+	+	+	+	Prognozy są podstawą polityki budżetowej		+	+	

3.2. Programowanie rozwoju

8.	Portugalia	+	+	+	+	+	-	Brak procedur legislacyjnie ustalonych	+	+	Plany w formie ustawy zatwierdzonej przez Parlament
9.	RFN	+	+	+	+	+	+	Preliminarz budżetowy opracowywany jest na podstawie prognozy rozwoju gospodarki	+	+	Dwustronne planowanie na poziomie federacji i landów
10.	Szwecja	+	-	-	+	+	+	Budżet opracowuje Rada Ministrów	+	+	
11.	Wielka Brytania	+	+	+	+	+	-	Planowanie strategiczne na wszystkich szczeblach	b.d.	b.d.	Budżet obejmuje okres 3 lat
12.	Włochy	+	+	+	+	+	+	Plany stanowią podstawę opracowania budżetu	+	+	Program jest uchwalany przez Parlament

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Archiwa CUP, Departament Gospodarki Światowej, Syg. Akt. 11/58, 11/59, 11/60 oraz *Usytuowanie instytucji planowania strategicznego w wybranych krajach Unii Europejskiej*, RCSS, Warszawa 2000.

W przypadku istnienia centralnej instytucji planistycznej (Belgia, Francja, Holandia) to ona najczęściej realizuje zadania przygotowania i opracowania prognoz i projekcji o różnych horyzontach czasu, opracowuje analizy i prowadzi badania naukowe związane z omawianą tematyką oraz opracowuje i udostępnia dane związane z problematyką społeczno-gospodarczo-przestrzenną. We Francji planowanie przyjęło charakter strategiczny, obejmując kwestie społeczne, gospodarcze i przestrzenne.

W wariacie skandynawskim koordynacja działań gospodarki opiera się na prognozach powstających niezależnie w instytucjach centralnych i instytutach badawczych. Prognozy te po konsultacjach służą jako podstawa opracowywania budżetu państwa jak np. w Finlandii. Cechą charakterystyczną fińskiego planowania gospodarczego i prognozowania jest identyfikacja nierównowagi w poszczególnych dziedzinach i określenie instrumentów eliminujących tę nierównowagę.

Hiszpański i portugalski system planowania przewiduje gwarantowaną konstytucyjnie obecność Rady Społeczno-Ekonomicznej jako organu ułatwiającego uczestnictwo obywateli w planowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego. Projekty ustaw obligatoryjnie są przesyłane przez ministerstwa

do uzyskania oceny i rekomendacji Rady. Zgodnie z Konstytucją w Portugalii konstruuje się plany roczne i średniookresowe, regionalne i sektorowe.

W Holandii proces planowania został podzielony między trzy agendy. Rozdzielono planowanie gospodarcze, przestrzenne oraz kulturalno-socjalne. Do procesu planowania zostały włączone komitety międzyresortowe, najważniejsze organizacje społeczne oraz instytuty naukowe.

W Niemczech stosuje się zasadę dwustronnego planowania, tzn. decyzje na poziomie federacji przenoszone są na poziom landów, a władze samorządowe swymi decyzjami planistycznymi wpływają na politykę federalną. Jednak większość działań planistycznych jest przeprowadzana na poziomie krajów związkowych. Konstytucja ustala, które zadania mają być budżetowane na określonym poziomie, co pociąga za sobą konsekwencje prognostyczne i planistyczne.

W Szwecji planowaniem każdego sektora oraz każdej formy działalności zajmuje się inna instytucja, zatem przeniesione jest ono na wszystkie szczeble administracyjne kraju.

W Wielkiej Brytanii w latach dziewięćdziesiątych wprowadzono zarządzanie strategiczne na wszystkich szczeblach administracji. Podstawą planowania jest trzyletni budżet, w którym pierwszy rok ma charakter imperatywny, pozostałe dwa – indykatywny.

We wszystkich krajach Unii Europejskiej stosowane są metody planowania na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej i przestrzennej, a w kilku krajach również na płaszczyźnie socjalnej i kulturowej. Z analizy wynika, że w większości przypadków jest to planowanie indykatywne, zaś realizacja strategii odbywa się po przyjęciu przez parlament lub rząd, w zależności od zapisów w konstytucji. Planowanie strategiczne jest próbą poszukiwania odpowiedzi na wyzwania rozwojowe, zaś programowanie służy realizacji działań operacyjnych. Do ciekawszych rozwiązań należy budżetowanie średniookresowe stosowane w Wielkiej Brytanii, które daje możliwość połączenia planowania strategicznego w wymiarze długookresowym z działaniem operacyjnym rządu.

3.2.3. Programowanie rozwoju regionalnego i planowanie przestrzenne

Interesujące są rozwiązania zastosowane w krajach Unii Europejskiej związane z planowaniem przestrzennym i regionalnym. W krajach unitarnych sytuacja w tym zakresie wydaje się prostsza, zaś państwa o strukturze federalnej (np. Austria) musiały wypracować rozwiązania organizacyjno-instytucjonalne

3.2. Programowanie rozwoju

umożliwiającej koordynację działań organów kompetentnych poszczególnych szczebli administracyjnych.

Do zadań takich instytucji należy wypracowywanie i prowadzenie działań związanych z koncepcją zagospodarowania przestrzennego. Koordynują i oceniają poszczególne rozwiązania zawarte w dokumentach wypracowanych przez jednostki terytorialne. Ponadto prowadzą monitoring działań bieżących oraz analizę i prognozę konsekwencji stosowanych rozwiązań.

Tabela 3

Przykłady instytucji wyspecjalizowanych w programowaniu rozwoju regionalnego i planowaniu przestrzennym

L.p.	Nazwa państwa	Wyspecjalizowana instytucja	Podstawowe zadania
1.	Austria	<ul style="list-style-type: none"> • Austriacka Konferencja ds. Zagospodarowania Przestrzennego • Podkomisja ds. Rozwoju Gospodarczego Regionów 	<ul style="list-style-type: none"> • Koordynacja działania organów poszczególnych szczebli administracyjnych • Uzgadnianie stanowiska kraju z celami polityki regionalnej UE
2.	Francja	<ul style="list-style-type: none"> • Delegacja ds. Zagospodarowania Przestrzennego i Rozwoju Gospodarczego DATAR 	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie, inicjowanie i koordynowanie dyskusji • Koordynacja polityki sektorowej (poprzez mediacje z projektodawcami) • Negocjacje przyznawania funduszy europejskich i monitorowanie ich realizacji • Realizowanie wizji przestrzennego zagospodarowania państwa
3.	Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • Komitet Planowania 	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie szkolnictwa wyższego • Rozwój rolnictwa • Poprawa struktur gospodarczych regionów • Niwelowanie różnic międzyregionalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Archiwa CUP, Departament Gospodarki Światowej, Syg. Akt. 11/58, 11/59, 11/60 oraz *Usytuowanie instytucji planowania strategicznego w wybranych krajach Unii Europejskiej*, RCSS, Warszawa 2000.

W ramach współpracy ze strukturami Unii Europejskiej, głównym celem takich instytucji jest uzgodnienie stanowiska kraju z celami polityki regionalnej Unii Europejskiej. Wypracowywane są cele nowych inicjatyw wspólnotowych, określone są obszary kwalifikujące się pod objęcie pomocą strukturalną i innymi funduszami.

Niwelowaniem różnic rozwoju między krajami związkowymi zajmuje się w Niemczech Komitet Planowania, do którego kompetencji należy również udział w prowadzeniu szkolnictwa wyższego, kreowaniu rozwój rolnictwa i struktur gospodarczych.

Do innych rozwiązań należy całkowite przekazanie polityki regionalnej do regionów (np. w Belgii). W tym wypadku reprezentanci poszczególnych regionów zasiadają bezpośrednio w wyspecjalizowanych ciałach Unii Europejskiej, gdzie wyrażają opinie o składanych projektach działań.

Francuskim rozwiązaniem jest międzyresortowa agenda rządowa podlegająca bezpośrednio premierowi, której zadania obejmują całą problematykę związaną z programowaniem i planowaniem przestrzennym. Podobnie we Włoszech za programowanie odpowiedzialny jest Międzyministerialny Komitet Programowania Gospodarczego.

W Hiszpanii i Portugalii, pomimo decentralizacji kraju, rolę negocjatora i koordynatora realizacji programów unijnych pełni administracja centralna. Podobne rozwiązanie funkcjonuje w Irlandii, gdzie za proces planowania regionalnego i lokalnego odpowiedzialny jest Minister Środowiska i Samorządu Terytorialnego, jednak w procesie tym uczestniczy 88 lokalnych instytucji⁸. W Szwecji kluczową rolę w planowaniu regionalnym pełni Ministerstwo Przemysłu, Zatrudnienia i Komunikacji.

Programowanie stało się podstawowym narzędziem konstruowania ładu rozwojowego w Unii Europejskiej. Poszczególne kraje, korzystające ze środków pomocowych wspólnoty, są zobligowane do uruchamiania programowania rozwoju regionalnego opartego na standardach unijnych. Poszczególne rozwiązania organizacyjne różnią się między sobą. Można jednak przypuszczać, że poprzez korzystanie z efektów najlepszych zastosowanych rozwiązań, w następnych latach dochodzić będzie do ich ujednolicania.

SUMMARY

Although the terms "plan" and "program" are both used when referring to the central economy administration, however it is economic planning, both in theory and in practice that has widely developed in the countries of market economy. The present work tries to analyse the existing planning solutions in those EU countries that have developed differentiated approaches towards development through various projection horizons, levels of decision-making and degree of directedness, as well as the role of plan and socio-systemic solutions. The author analyses the position of governmental institutions dealing with development programming in EU countries; the forms of socio-economic planning as well as the most interesting solutions applied in the EU countries and regarding a spacial and regional planning.

¹ *Polityka gospodarcza*, pod red. B. Winiarskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 109.

² Chodzi tu nie tylko o ekonomicznie definiowany problem rzadkości jako konsekwencję ograniczoności zasobów ale również problematykę granic wzrostu oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju, który w tym rozumieniu stał się priorytetem Unii Europejskiej.

³ J. Stacewicz, *Metodyka opracowania strategii rozwoju (założenia wstępne)*, maszynopis, RCSS, Warszawa, marzec 1997, s. 1.

⁴ *Polityka gospodarcza*, op. cit., s.112.

⁵ *Procesy decyzyjne w gospodarce. Doświadczenie krajów współczesnej gospodarki rynkowej – wnioski dla Polski*, pod kier. D. Hübner, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1993, s. 10.

⁶ *Planowanie (prognozowanie) rozwoju gospodarczego i budowanie założeń strategicznych polityki gospodarczej w RFN (plus załączniki)*, Biuro Radcy Handlowego, Kolonia 1993, Departament Gospodarki Światowej, Archiwum CUP, AAN, syg. akt. 11/60, s. 3-89 oraz s. 139-142.

⁷ Środki określone w budżecie dzielą się na trzy rodzaje: 1) fundusze stałe – służą do finansowania wydatków związanych z funkcjonowaniem resortów w ramach realizacji ich podstawowych funkcji; 2) fundusze szacunkowe – jeśli wypracuje się dodatkowe przychody umożliwiają resortom realizację dodatkowych zadań; 3) fundusze transferowe – służą do pokrywania wydatków związanych z inwestycjami, resorty otrzymują fundusze na 3-5 lat do przodu, co wynika z natury finansowanych wydatków, umożliwia to planowanie średniookresowe już na poziomie resortu. Źródło: Archiwum CUP, Departament Gospodarki Światowej, syg. akt. 11/59, s. 304-311.

⁸ W ramach systemu funkcjonuje cztery grupy podmiotów: Country Councils w liczbie 29, Country Borough Corporations w liczbie 5, Borough Corporations w liczbie 5 oraz Urban District Council, których jest 49. Źródło: *Usytuowanie instytucji planowania strategicznego w wybranych krajach Unii Europejskiej*, RCSS, Warszawa 2000, s. 74.

3.3. Polityka regionalna - Danuta Makulska

Polityka regionalna zajmuje współcześnie ważne miejsce w ogólnej polityce gospodarczej państwa o rozwiniętej gospodarce rynkowej. Wynika to z kilku przyczyn: zróżnicowanej pozycji ekonomicznej różnych regionów oraz osłabienia skuteczności oddziaływania na rozwój za pomocą przemysłu. Wiele inwestycji jakie tworzyły miejsca pracy w przemyśle, które lokalizowano w regionach problemowych w ostatnich dekadach, zostało poddanych ostrej weryfikacji. Proces ten prowadził do powstania bezrobocia nawet w najwyżej rozwiniętych regionach świata. Właśnie zjawisko długotrwałego bezrobocia przyczyniło się do wzrostu działań podejmowanych w ramach polityki regionalnej. Przyczyn tego zjawiska upatrywać można w przechodzeniu od fordowskiego do postfordowskiego paradygmatu organizacji gospodarki, społeczeństwa i państwa. Proces ten rozpoczął się w 1973 roku wraz z pierwszym kryzysem naftowym i trwał do momentu gdy została przełamana recesja strukturalna. W krajach wysoko rozwiniętych utworzono bogate instrumentarium polityki regionalnej oraz powołano do życia szereg instytucji zajmujących się polityką regionalną. Instrumenty są skierowane głównie do firm w celu podniesienia efektywności gospodarowania oraz ułatwienia prowadzenia interesów. W większości krajów przyznawane są środki finansowe, które stanowią główny sposób oddziaływania. Posługiwanie się przyznawanymi środkami finansowymi pociąga za sobą odpowiedzialność administracji za podjęcie decyzji komu je przyznać. Łączy się to z oceną ekonomiczną danego projektu. Kolejną grupę stosowanych instrumentów jest rozbudowa infrastruktury technicznej w regionach problemowych. Wsparcie za pomocą infrastruktury dotyczy wszystkich firm zlokalizowanych w danym regionie. Zalicza się tu rozwój infrastruktury w szerokim ujęciu, od transgranicznych sieci infrastrukturalnych do infrastruktury o charakterze lokalnym. Inną drogą udzielania pomocy są niematerialne sposoby wspierania koncentrujące się na działalności informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej, edukacyjnej, szkoleniowej, badawczej oraz rozwoju technologicznym. Ostatnią grupę stanowi programowanie rozwoju polegające